

Vrijheid, blijheid!

Wandeling Holterberg - Holten

- **Periode:** jaren 1933-nu
- **Startpunt:** Natuurmuseum Holterberg
- **Lengte:** 2,3 km

Gebruiksaanwijzing

- De nummers in deze beschrijving verwijzen naar de jaartallen op de paaltjes.
- De letters verwijzen naar de betreffende zijde van de informatiekubus: R = regionale gebeurtenissen; N = Nederland; E = Europa; W = overige werelddelen.
- Scan onderweg QR-codes voor filmpje e.d.

Bewegwijzering

Wit-paarse bordjes geven de looprichting aan. De bordjes zijn vaak bevestigd aan lantaarn- en straatnaampalen.

Podcast

Tip! Beluister voor je op pad gaat de podcast bij deze rondwandeling. Dan krijg je in het kort te horen wat er in deze periode gaande is. Dat maakt het gemakkelijker om gebeurtenissen die je onderweg tegen komt in die tijd te plaatsen. De podcast staat op de website van het Wereldtijdpad: zie pagina van deze rondwandeling.

[Tijd van rondwandeling Holterberg](#)

Intro

Wandelen in de vrije natuur... Voor veel mensen is dat het summum. Maar wat verstaan we er eigenlijk onder? De *vrije* natuur....

Bij de wandeling ligt het accent op alles wat met (niet) 'vrij zijn' te maken heeft: vrijheid, onvrijheid, bevrijding, onafhankelijkheid. Maak je geen zorgen: het wordt niet tobberig. Voel je vrij (!) de nadruk te leggen op zaken die je leuk, aardig of interessant vindt. Vrijheid, blijheid!

Op weg

Loop van Natuurmuseum Holterberg richting midgetgolfbaan Bikerent en neem daar het zandpad naar rechts (Wullenbergweg).

Op 27 februari 1933 brandt het Duitse parlamentsgebouw (Rijksdag) in Berlijn grotendeels uit.

1933-E Brand in Berlijn

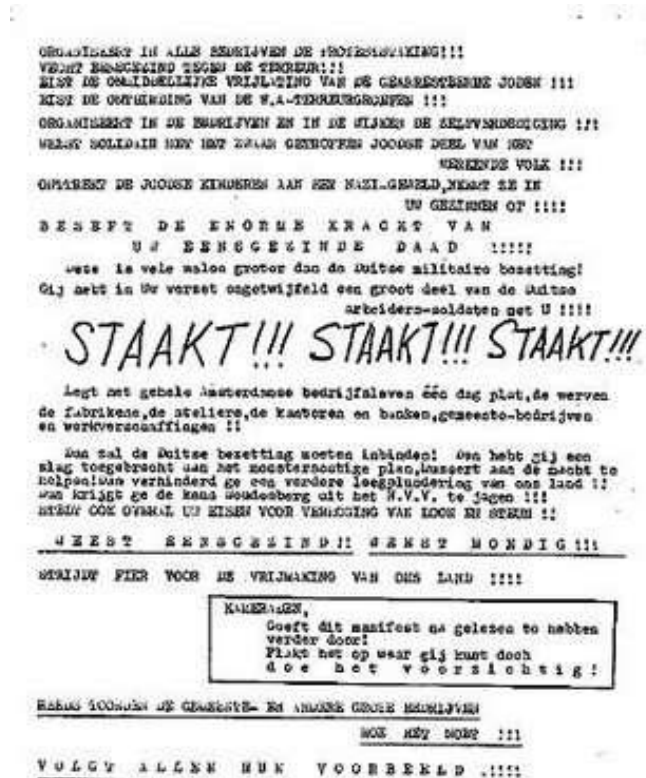
Het gaat niet goed bij de oosterburen. De vrijheid wordt met voeten getreden.

1934-R Moord

Zowel in Duitsland als in Rusland zijn burgers hun leven niet zeker. Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid bestaan niet.

Jozef Stalin, de leider van de communistische partij in Rusland, stuurt miljoenen 'vijanden van het volk' voor jaren naar strafkampen in Siberië. Miljoenen anderen worden geëxecuteerd.

Infopaneel: Twee Wereldoorlogen in vogelvlucht

In februari 1941 wordt in Amsterdam en andere grote steden gestaakt uit protest tegen de Duitse bezetters. Dit paneel geeft een antwoord op de vraag waartegen wordt geprotesteerd.

Zouden we zelf hebben gedaan, wat de Rijssense bakker Sanderman deed?

1936-R Werklozen

Door de wereldwijde economische crisis zitten miljoenen arbeiders zonder werk. Ook bij ons. De regering zet werkverschaffingsprojecten op waar werklozen tegen een vergoeding van tussen de 6 en 8 gulden per week ongeschoold werk kunnen doen. Eén van die projecten is het Twentekanaal dat 3 – Holterberg: Vrijheid, blijheid!

helemaal met de hand wordt uitgegraven. De werkers komen van heinde en ver, maken werkweken van 50 uur, bivakkeren onder erbarmelijke omstandigheden en zijn alleen zaterdagavond en zondag thuis.

Als men nou geen zin had in dat zware werk, had men dan de vrijheid om te weigeren? (zie voor een antwoord de laatste pagina)

De volgende dag: vernielde winkel van een Duitser van Joodse afkomst.

1938-E Kristallnacht

In de nacht van 9 op 10 november worden overal in Duitsland joden aangevallen. Wat hebben ze misdaan?

Duitse troepen marcheren door Praag

1939-E/1939-N Inval

Begin van Wereldoorlog II uit. De vrijheid van miljoenen mensen wordt op brute wijze ingeperkt. De regering van ons land neemt maatregelen om de vrijheid te verdedigen.

NA DEN DUITSCHE INVAL.

Precies, zooals men het verwachten kon, is het geschied. Zonder voorafgaand ultimatum, zonder oorlogsverklaring is het Duitse leger ons land binnengevallen. In het helat van den nacht kwamen de Duitse luchtekladers zich op onze vliegvelden en brandden de Duitse tanks en vlammenwerpers onze grensversterkingen plat. Een paar uur later vieldo de Duitscho wals over Groningen, Gelderland en Brabant, dood en verderf brengend over de vreedzame bevolking, die vroed/wakker geschied word uit het arge looze neutraliteitsglaapje, waarin het kabinet De Geer naar sinds September 1939 gewied en geaust had.

In dezen nacht van den 9den op den 10den Mei werd plotseling duide-lijk, dat de gevoerde neutraliteitspolitiek een ondoelmätig middel was, geweest om het land buiten den oorlog te houden en het te behoeden voor een Duitschen inval. Deze politiek was gebaseerd op de illusie, dat het land door voorzichtig laveeren, door een pünliijk nauwgezotte afzijdig-heid en door het vermijden van aanstoot, onzijdig zou kunnen blijven. Deze illusie was een ernstige miskenning van doel en inzet van den huidige oorlog. De strijd gaat in de eerste plaats om de hegemonie in Europa en in een verder stadium om de wereldheerschappij. Waarom zou Duitschland, dat naar deze wereldheerschappij streeft, ons land daarbij buiten gedug laten? Tot een dergelijke veronderstelling was te ander reden, omdat ons land en België het aangewezen en natuurlijke door-marsgebied zijn voor een Duitseh leger, dat om de Maginotlinie heen Frankrijk wilde binnenvallen. Daarom stond het bij voorbaat vast, dat Duitschland onze neutraliteit nooit zou eerbiedigen. Ondanks alle pleah-tige verzekeringen en heilige beloften, die men in de Wilhelmstrasse over deze kwestie placht af te leggen. De paniek van 11 November 1939 en ~~van 14 Januari van dit jaar~~ van 14 Januari van dit jaar waren reeds een gevolg van het toen te Berlijn bestaande voornemen Nederland en België binnen te rukken. Alleen de ongunstige weersomstandigheden hebben ons toen gered. Maar dit was slechts uitstel en geen afstel.

Dat bleek den 10den Mei. De gevolgen van de oorgienmalige neutra- liteitspolitiek kwamen toen aan het licht. Men had opzettelijk nagelaten de noodzakelijke coördinatie tusschen het Belgische en Nederlandsche verdedigingsstelsel tot stand te brengen, zoodat b.v. ons 3 Peeldivisie in de lucht kwam te hangen en de Nederlandsche troepen, die uit Limburg terugwaken en achter de Maas op Belgisch gebied dekking zochten, op sommige punten door de Belgen beschoten werden. Tegenover den grondig voorbereiden aanval van het Duitse leger moest een geïmproviseerde Belgisch-Nederlandsche samenwerking gesteld worden, waarvan natuurlijk zoo gebed als niets terecht kwam. De Belgisch-Nederlandsche coördinatie had op 21n laatst in September 1939 geregeld moeten worden, maar de dier- bare neutraliteitsverplichtingen, die men in Den Haag koesterde, waren hiervoor een onoverkomenlijke belemmering.

Samenwerking met onze natuurlijke bondgenooten tegen de Duitse bedreiging, namelijk Frankrijk en Engeland, was evenmin gezocht. Men had integendeel alles opzettelijk verzuimd, wat een snelle hulpverlening van die zijde had kunnen bevorderen, alles terwille van het neutraliteits- miverstand. Toen de nood aan den man kwam, moest de geallieerde hulp dan ook geïmproviseerd worden. Was het een wonder, dat deze improvisaties faalden tegenover de perfecte Duitse legerorganisatie, waarvan men wist dat zij sinds 1933 voorbereid was op diesen slag? Weliswaar verreesen er den 10den Mei - op het dringende verzoek om hulp uit Den Haag - Weds Fransche troepen in Noord-Brabant en Zeeuwsch-Vlaanderen, waar nota bene het transport naar Walcheren met een ongelukkige veerpont moest geschieden. Danzelfden dag reeds verschenen er ook tientallen Britse vliegtuigen boven ons land, maar ook deze hulp - die weliswaar op sommige plaatsen zeer efficiënt is geweest - kon door gebrek aan voorbereiding niet den gewenschten omvang nemen. De veiligheid des lands was opgeofferd aan de illusie der neutraliteit.

In vijf dagen tijd was het pleit beslist. Want behalve de bittere gevolgen van het gevoerde buitenlandsch beleid moesten wij de consequen- ties van de verwaarloozing onzer bewapening ondergaan.

Op 25 juli 1940 verschijnt de Nieuwsbrief van Pieter 't Hoen (schuilnaam van Frans Goethart), de eerste illegale krant in Nederland. Een paar maanden later wordt de naam gewijzigd in *Het Parool*.

1940-N Persvrijheid

Een eerste teken van het feit dat de vrijheid in gevaar komt, is vrijwel altijd de inperking van de persvrijheid. Is daar een verklaring voor?

Waarom zijn de namen van de andere illegale bladen die dit jaar uitkomen, zo goed gekozen?

In hoeverre kunnen we vandaag de dag in de media de waarheid lezen?

1941-R/1941-W Schaarste

De Nederlandse regering had grote voorraden voedsel en goederen aangelegd om de schaarste die tijdens de Eerste Wereldoorlog was ontstaan, te voorkomen. De bezetters halen veel pakhuizen leeg en brengen de goederen over naar Duitsland. Daardoor ontstaat er toch schaarste. Zelfs in Enter merken ze dat...!

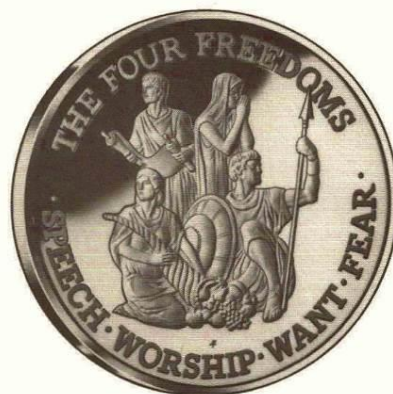
Op 6 januari houdt de Amerikaanse president een belangrijke toespraak tot het Congres. Hij benoemt vier vrijheden. Waar gaat het over? Is er een volgorde van belangrijkheid in aan te brengen?

Welke vrijheden zouden we er nog aan toe kunnen voegen?

Four Freedoms Awards

WEDNESDAY, OCTOBER 16, 2013

NEW YORK, NEW YORK

Sinds 1982 (de 100ste geboortedag van Roosevelt) wordt de Four Freedoms Award uitgereikt. Op oneven jaren in New York en op even jaren in Middelburg. Waarom Middelburg?

1942 – Niet alleen oorlog

Zelfs in oorlogstijd gaat het 'gewone leven' door. Op de kubus staan er voorbeelden van.

Het dagelijkse leven van Joodse landgenoten verandert ingrijpend. En niet voor het eerst. Al in 1269 bepaalde de Franse koning Lodewijk IX dat alle joden die zonder hun verplichte gele badge de straat op gingen, een boete moesten betalen.

Kamp van de Nederlandse Arbeidsdienst in Holten.

1943-R Kamp President Steyn

Alle jongelui tussen de 18 en 23 jaar worden opgeroepen. Ze moeten een half jaar lang werken in de bos- en landbouw of aan de aanleg van wegen en kanalen. Mannen worden ver van hun woonplaats in kampen ondergebracht, o.a. in Holten...

1944-N Menselijke maat

Wat het betekent niet vrij of – nog erger – vogelvrij te zijn, besef je pas goed als het om individuen gaat. Dit jaar vindt in Amsterdam een arrestatie plaats, die na de oorlog over de hele wereld bekendheid zou krijgen.

Duur betaalde vrijheid (Canadese begraafplaats, Holten).

1945 – Vrij!!!!!!!!!!!!!!

Einde van Wereldoorlog II. Miljoenen halen opgelucht adem en zijn dolblij. Maar vaak heeft die blijdschap een inktzwarte rand, want de herkrege vrijheid is duur betaald. Zie de voorbeelden op de kubus.

Nederlandse militairen met gevangen genomen inwoners van Nederlands-Indië

1946-W Merdeka!

Nederland is vrij en komt tot de ontdekking dat aan de andere kant van de wereld mensen hetzelfde willen. Ze roepen: 'Merdeka!' (Maleis voor 'onafhankelijk'). Onze regering wil daar een stokje voor steken.... Wat zouden we daar nu van vinden?

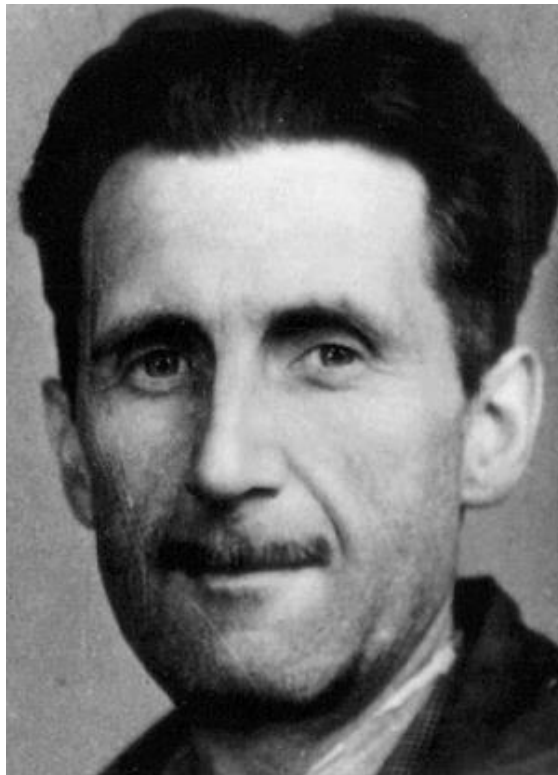

Vrijheid (Karel Appel)

1948-R/1948-N Cobra

Het einde van de oorlog inspireert ook kunstenaars nieuwe wegen in te slaan. Niet iedereen kan daar waardering voor opbrengen. Hoe vrij mogen kunstenaars zijn?

Dit jaar wordt een nieuwe politieke partij opgericht met het woord 'vrijheid' in haar naam.

Eric Arthur Blair (1903-1950)

1949-E Schrikbeeld

Deze schrijver publiceert een boek waarin hij een somber beeld schetst van hoe de wereld er over 35 jaar zal uitzien: een totalitaire staat waarin de vrijheid van mensen compleet aan banden is gelegd onder het toezien oog van Big Brother.

Onder welk pseudoniem schrijft deze Brit?

Hoe luidt de titel van zijn boek?

Welke link is er met het tv-programma *Big Brother*?

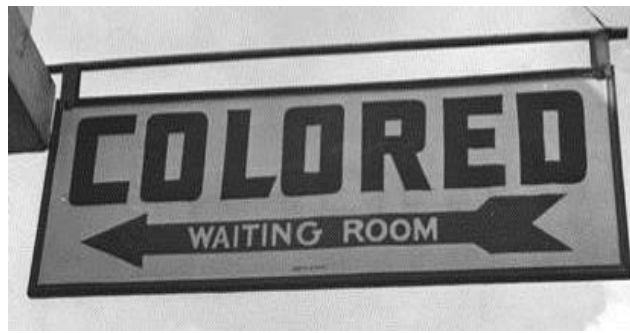
Deze dame heeft een boek geschreven over de rechten van de vrouw. Wie is zij?

Joe McCarthy (1909-1957)

1950-W Heksenjacht

Wat zou de Amerikaanse senator Joe McCarthy hebben gevonden van het Europese verdrag van de Rechten van de Mens? (1950-E)

Wachtkamer voor zwarte mensen (VS)

1954-W Doorbraak in zwart-wit-denken

Veel Amerikanen zijn geschokt door de uitspraak van het Hoogerechtshof. Hoe zou dat komen?

Rosa Parks (1913-2005) gearresteerd

1955-W Vrouw met lef

Wat heeft deze dame op haar kerfstok?

1960-W Baas in eigen huis

Het begon in 1957 met Ghana. Dit jaar volgt een hele groep Afrikaanse landen. Een record.

In de komende jaren wordt het ene na het andere land onafhankelijk met tussen haakjes de koloniale macht:

1961 *Koeweit (Engeland), Sierra Leone (Engeland), Tanzania (Engeland).*

1962 Algerije (Frankrijk), Boeroendi (België), Jamaica (Engeland), Rwanda (België), Samoa (Nieuw-Zeelands mandaatgebied), Trinidad & Tobago (Engeland).
1963 Kenia (Engeland).
1964 Malawi (Engeland), Malta (Engeland), Zambia (Engeland).
1965 Gambia (Engeland), Malediven (Engeland), Singapore (Maleisië).
1966 Barbados (Engeland), Botswana (Engeland), Guyana (Engeland), Lesotho (Engeland).
1967 Jemen (Engeland).
1968 Mauritius (Engeland), Swaziland (Engeland).
1970 Fiji (België).
1971 Bahrein (Engeland), Bangladesh (Pakistan), Verenigde Emiraten (Engeland).
1973 Bahamas (Engeland).
1974 Grenada (Engeland).
1975 Angola (Portugal), Kaap Verdië (Portugal), Mozambique (Portugal), Papoea-Nieuw-Guinea (Australië), São Tome & Principe (Portugal), Suriname (Nederland).
1976 Seychellen (Engeland).
1977 Djibouti (Frankrijk).
1978 Dominica (Engeland), Salomonseilanden (Engeland).
1980 Benin (Frankrijk), Vanuatu (Engeland en Frankrijk), Zimbabwe (Engeland).
1981 Antigua en Barbuda (Engeland), Belize (Engeland).
1983 Saint Kitts en Nevis (Engeland).
1984 Brunei (Engeland).

Wat valt op aan deze lijst?

Sharpsville - Begrafenis van de slachtoffers

In Zuid-Afrika gebeurt iets verschrikkelijks. Zou er een verband zijn met het eerder genoemde record?

Berlijnse muur

1961-R/1961-N/1961-W – Verboden voor Italianen
Een volksgericht in Staphorst, rellen In Oldenzaal... Is er een link te leggen met Amnesty International?!

Iets nieuws: *vrij* weekend.

1963-W Droom
Waarover droomt deze man?

Robbeneiland: gevangenis voor vrijheidsstrijders

1964-W Robbeneiland
Een ANC-leider verliest zijn vrijheid.
In het Midden-Oosten wordt een bevrijdingsbeweging opgericht.

1965-N Samen provoceren

Hoe kun je het gezag van machthebbers aantasten?
In Amsterdam hebben jongeren daar wat op bedacht.

Russische tanks in de straten van Praag

Studenten in de straten van Parijs

1968-E/1968-W Vlam in de pan

Dit jaar staat in het teken van verzet en wereldschokkende gebeurtenissen. In al die gebeurtenissen draait het op de een of andere manier om (on)vrijheid. Mee eens?

1975-N Aan banden

In ons land wordt een nieuwe maatregel van kracht waardoor velen zich niet alleen letterlijk maar ook figuurlijk aan banden voelen gelegd. In hoeverre is er sprake van vrijheidsbeperking?

1976-N Van de prins geen kwaad

Dit jaar merken we dat in ons land de tijd voorbij is dat prins en koningen boven de wet staan en van vrijwel onbeperkte vrijheid kunnen genieten.

Infopaneel: *Driemaal emancipatie*

De in het huidige Guyana geboren Adolf Willem Storm van 's Gravesande is de zoon van een blanke plantagehouder en een inheemse vrouw. Door zijn benoeming tot burgemeester van het Twentse Lonneker wordt hij de eerste niet-blanke burgemeester van Nederland. *Wanneer was dat?*

Zuidmolukse gijzelingsacties

Links: twee kapers (rechts in de deuropening) helpen met de bevoorrading. Rechts: de school krijgt proviand.

SMILDE/DE PUNT, 23 mei - Tussen Assen en Groningen, bij de spoorwegovergang De Punt, hebben negen Zuidmolukse jongeren een trein geïkapt. Veertig reizigers, de machinist en de conducteur mochten vertrekken, 45 reizigers worden gegijzeld. Tegelijkertijd bezetten vier Zuidmolukkers de openbare lagere school in

Boven-Smilde. Vijftien Zuidmolukse kinderen werden vrijgelaten, acht blanke kinderen en een onderwijzer wisten te ontvluchten. 105 leerlingen en vijf leerkrachten blijven gegijzeld. Kapers en bezetters eisen: vrijlating van 21 gevangenzittende Zuidmolukkers, waarna zij samen met de kapers, bezetters en alle gijzelaars per vliegtuig

met onbekende bestemming zullen vertrekken. Over de eisen, die voor woensdag 25 mei moeten worden ingewilligd, is geen overleg mogelijk. Wordt er niet aan voldaan, dan zullen er veel doden vallen, aldus de kapers. De regering heeft laten weten pas over het ultimatum te willen praten, als alle kinderen zijn vrijgelaten.

977-N Onrecht

Wie zelf onrecht ervaart, heeft niet het recht anderen ook onrecht aan te doen. Of wel?

Berlijn

1989 – Vrij en onvrij

Een jaar waarin de (on)vrijheid van mensen wereldnieuws is. Wat zal de meeste indruk hebben gemaakt?

Beijing

Kinderarbeid in India

Een jaar ook waarin de rechten van kinderen worden vastgelegd. Noem er eens twee? (Misschien kan het eerst volgende infopaneel je op ideeën brengen.)

1998-E Niet straffeloos meer

In Den Haag wordt een nieuw gebouw neergezet. Daarin zal een bijzondere rechtbank worden gehuisvest. Welke misdadigers zullen er worden berecht?

Wat zijn 'misdrijven tegen de menselijkheid'?

Paus Paulus II

2000-E Mijlpaal

In veel opzichten is dit jaar een mijlpaal. De paus bijvoorbeeld biedt zijn excuses aan. Waarvoor?

Slavernijmonument

2002 – Opdat we niet vergeten

Ook Nederlanders hebben in de loop van de eeuwen anderen veel onrecht aangedaan. Dat wordt jaarlijks op deze plek herdacht. Waar staat dit monument?

2004-N Vrijheidssymbool

Dit monument herinnert aan een verschrikkelijke gebeurtenis, maar staat ook symbool voor een van onze belangrijkste vrijheden, namelijk....

Zijn er grenzen aan die vrijheid?

Tenslotte nog een keer de beginvraag: wat bedoelen we met 'vrije natuur'? Hoezo vrij?

Einde van de themawandeling.

Terug naar het startpunt

Loop dezelfde route in omgekeerde volgorde.

Alternatieve teruglooproute:

1. Loop terug naar het station en steek de spoorweg over: Beukenlaan.
2. Weg schuin rechts: Enklaan.
3. Op kruising recht door: Nijverdalse weg
4. Eerste weg links: Eekhoornweg.
5. Eerste weg links: Wullenbergweg.
(Tip: als je op dit punt even recht door loopt, zie je de Canadese begraafplaats, een oorlogskerkhof met bezoekerscentrum).

Antwoorden

1936: De Nederlandse regering verplichtte werklozen aan werkverschaffingsprojecten deel te nemen.

Wie weigerde of het zware werk niet vol kon houden, was aangewezen op armenzorg. In die tijd werd dat als een schande ervaren.

Voorbeelden van werkverschaffingsprojecten: Twentekanaal (65 km!), Kamp Westerbork, Goffertpark (Nijmegen), Kralingse Bos (Rotterdam), Vliegveld Valkenburg, Bosbaan (Amsterdam).

1938: Ze hadden niets misdaan. Al een paar maanden nadat Hitler in 1933 aan de macht kwam, verschenen er borden in de straten van Duitsland met teksten als: 'Joden niet welkom' en 'Koop niet bij Joden'. Ook werden er wetten gemaakt die het leven van de 600.000 joden in Duitsland steeds moeilijker maakten. Zo mochten ze bijvoorbeeld geen ambtenaar meer zijn of aan een universiteit studeren. Honderdduizenden joden vluchtten naar het buitenland, waar ze overigens lang niet altijd gastvrij ontvangen werden. Hitler vond dat de 'ontjoding' van Duitsland niet snel genoeg ging. Daarom stuurde hij duizenden uit Polen afkomstige joden terug naar hun land van herkomst. Daaronder ook de familie Grynszpan. Hun zoon Herschel woonde bij een oom in Parijs. Hij hoorde over het onrecht dat zijn familie was aangedaan en schoot uit woede vijf kogels af op een diplomaat in de Duitse ambassade, die hem weigerde te woord te staan. De diplomaat, Ernst vom Rath, stierf twee dagen later. Dat was voor Joseph Goebbels, de Duitse minister van propaganda, reden om alle joden in Duitsland te beschuldigen van medeplichtigheid aan moord. Alle joodse kranten en tijdschriften werden verboden en joodse kinderen mochten niet meer naar school. In de nacht van 9 op 10 november werden in heel Duitsland joden en hun bezittingen aangevallen. De naam Kristallnacht verwijst naar

het vele glaswerk dat tijdens die geweldsexplosie werd vernield.

1941: De keuze viel op Middelburg omdat de voorouders van de familie Roosevelt vermoedelijk uit Zeeland (Tholen) kwamen.

1989: De belangrijkste rechten van het kind zijn:

- recht op een naam en een nationaliteit;
- recht op bescherming tegen kinderarbeid;
- recht om je mening te geven en informatie te verzamelen;
- recht om op te groeien bij familie;
- recht op een veilig en gezond leven;
- recht op bijzondere zorg voor gehandicapte kinderen;
- recht op onderwijs;
- recht op bescherming tegen mishandeling en geweld;
- recht op spel en ontspanning.

Alle rechten gelden voor alle kinderen over de hele wereld.

1998: Bij misdrijven tegen de menselijkheid moet je denken aan handelingen die onderdeel zijn van een stelselmatige aanval gericht tegen de burgerbevolking, zoals moord, uitroeiing, slavernij, deportatie, marteling, gedwongen prostitutie, verdwijning van personen en apartheid.

Vrijheidsbeeld – New York

Je kunt het Wereldtjpad steunen
door voor € 5 donateur te worden
op www.wereldtjpad.nl

Colofon

© 2019 Stichting Wereldtjpad

Samenstelling: Floor Looy/Anton van Beek
Projectmanagement: IKOconsult, Almelo

De uitgever heeft er maar gestreefd de rechten van derden zo goed mogelijk te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de uitgever wenden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De Stichting Wereldtjpad aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor schade als gevolg van niet of onjuiste vermelding van gegevens in deze uitgave. U kunt eventuele opmerkingen schriftelijk of per mail doorgeven aan de stichting.